

"סוגיית 'מצא בגל'"בבא מציעא דף כ"ה: "מתני' – מצא בגל ובכותל ישן" עד דף כ"ו. "באודרא ונסכא"

מתני' (משנה) **מצא** – חפץ **בגל** – בערימת אבנים **ובכותל ישן**, **הרי אלו שלו**. **מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ** – כשמצא בחצי החיצוני של עובי הכותל – **שלו**, **מחציו ולפנים** – כשמצא בחצי הפנימי של עובי הכותל – **של בעל הבית**.

אם היה [המציאה בשטח ש] **משכירו לאחרים**, **אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו** [- כיון שדיירים מתחלפים כל הזמן ולא ניתן לדעת של מי האבידה כיון שהיא בלי סימן וודאי שהמאבד כבר התייאש ולכן כשמצא – **הרי אלו שלו**. עד כאן לשון המשנה:]

גמ' (מתחילה הגמרא לבאר את משנתנו) **תנא** – למדנו בברייתא [שהמוצא בכותל ישן הרי אלו שלו] **מפני שיכול (המוצא) לומר לו של אמוריים הן** (מנהג העם האמורי להטמין דברים בכתלים ויתכן שאבידה זו שנמצאה בכותל היא של אמוריים ולכן הרי אלו שלו).

שואלת הגמרא: **אטו** – האם בגלל שאמורים **מצנעי** – מחביאים (בכתלים) **ישראל לא מצנעי** – ישראל לא מחביאים!! אם כן, יתכן גם שיהודי החביא זאת בקיר ומדוע הרי אלו שלו?]

מתרצת הגמרא: **לא צריכא** – לא צריך! [דהיינו, אין זה שאלה! מכיון] **דשתיך טפי** - שהוא חלוד הרבה [החפץ שהיה טמון בכותל היה חלוד מאד שזה מוכיח על האבידה שהיא הוטמנה כאן לפני זמן רב וודאי שאף אם המטמין היה יהודי – הוא כבר התייאש ולכן הרי אלו שלו:]

[ציטוט מהמשנה:] **מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית**.

אמר רב אשי, סכינא [-אם נמצא סכין בתוך החור שבכותל] **בתר קתא** - [נלך] אחר הקת (ידית) ו[אם נמצא בחור שבכותל] **כיסא** – ארנק, **בתר שנציה** [נלך] אחר הרצועות [דמכיון שהאדם אוזן בדרך כלל בקת וברצועות הארנק, נבדוק להיכן פונים הקת או הרצועות ולפי זה נדע מאיזה כיוון הונחו. אם הקת או הרצועות פונים לכיוון בני רשות הרבים סימן שהונחו ע"י בני רשות הרבים ואז הדין שהרי אלו שלו ואם הקת או הרצועות פונים לכיוון בעל הבית סימן שהונחו ע"י בעל הבית ואז זה שייך לבעל הבית].

שואלת הגמרא: - **ואלא מתני' דקתני** – המשנה שכותבת **מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית** [מדוע נאמר במשנה שאנו נדרשים לבדוק ולהסתכל היכן מונחת האבידה – בחצי עובי החיצוני או הפנימי] **ולחזי** – שנסתכל [ונבדוק רק] **אי קתא לגאו** - אם הקת [פונה לכיוון] פנים [ואז הדין שזה שייך לבעל הבית] **אי קתא לבר** – [אז] אם הקת פונה לכיוון חוץ [ואז הדין שהרי אלו שלו], **אי שנציה לגאו** אם השרוכים [של הארנק פונים לכיוון] פנים [ואז הדין שזה שייך לבעל הבית] **אי שנציה לבר** [אז] אם [השרוכים פונים] לכיוון חוץ [ואז הדין שהרי אלו שלו. אם כן! בדיקה זו בלבד צריכה לעניין אותנו ולא באיזה צד של עובי הכותל נמצאת האבידה!]

מתרצת הגמרא: **מתני'** - המשנה [עוסקת לא באבידה שניתן לזהות עליה מאיזה כיוון הונחה אלא באבידה שאין לה ידיות או שרוכים ולא ניתן לזהות עליה מאיזה צד הונחה, כגון]

באודרא – בצמר ונסכא וחתיכה של כסף [שהדרך היחידה לדעת למי היא שייכת ועל ידי מי הונחה – היא על ידי בדיקה באיזה חצי עובי של הכותל נמצאת האבידה ובכזה מקרה עוסקת משנתנו. אך בודאי שאם היה מדובר כאן בחפץ עם ידית וכדומה – היינו קובעים למי האבידה שייכת לפי הכיוון שאליו הייתה פונה הידית – כדברי רב אשי].

תנא – למדנו בברייתא **אם היה כותל ממולא מהן** [ולדוגמא – מלא בצמר ולא ניתן לדעת מאיזה כיוון זה הונח] **חולקים** (עד כאן לשון הברייתא).

שואלת הגמרא: **פשיטא!** – והרי זה פשוט ומובן מאליו! ומה באה הברייתא לחדש לנו? מתרצת הגמרא: **לא צריכא** – לא צריך [אין זה שאלה כי כאן מדובר שהחור שבתוכו היו מוטמנים האודרא או הנסכא] – **דמשפיע בחד גיסא** – הוא משופע [נוטה באלכסון] לצד אחד. **מהו דתימא** – הייתי חושב [שזה סימן שכל האודרא או הנסכא היו תחילה בחלק העליון של החור, ומכיון שהחור משופע –] **אישתפוכי אשתפוך** – נשפך [האודרא או הנסכא ומילא את כל החור] – **קמ"ל** (קא משמע לן) – זה מה שהברייתא באה להשמיע לנו [שלמרות שיש מקום לחשוש שהכל הגיע מצד אחד וממילא זה שייך לאדם אחד (או בעל הבית או המוצא-היכן שהיה החור גבוה), בכל זאת אנו פוסקים הלכה לפי מראה עינינו בלבד. ומכיון וכעת החור כולו ממולא – **חולקים**!]:
אומרת המשנה: **"אם היה (המוצא) משכירו לאחרים, אפילו מצא בתוך הבית הרי אלו שלו"**.

שואלת הגמרא: **ואמאי** – ומדוע [הרי אלו שלו]? **ליזיל בתר בתרא** – שנלך אחר האחרון [ההיגיון אומר שהאבידה שייכת לדייר האחרון שהיה כאן].

[לחיזוק השאלה מביאה הגמרא משנה -] **מי לא תנן** – האם לא למדנו במשנה! [שהולכים אחר האחרון! וכדלקמן]: **(הקדמה ללימוד המשנה שלפנינו)**:

בשנים א, ב, ד, ה, שאחר השמיטה אנו מצווים להפריש מהפירות והירקות "מעשר שני". את ההפרשה עלינו לאכול בקדושה בירושלים בלבד. מכיון שלא היו נוסעים לירושלים כל יום אלא בעיקר בשלושת הרגלים ויש חשש שהפירות והירקות ירקבו. היו פודים את ההפרשה בכסף ובכסף זה שהיה נקרא "מעות מעשר שני" היו קונים אוכל בירושלים כאשר היו עולים לרגל. ומכיון שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל את כל מעשרותיו, היו נותנים את כספי המעשרות לעניי העיר או קרובי משפחתו. רוב מקבלי הכספים היו קונים בשוק בהמות לקרבן שלמים.

המשנה שלפנינו עוסקת במציאת מעות מפוזרות בעיר ירושלים שדינם "הרי אלו שלו". האם יש לחשוש שהם של מעשר שני, כך שניתן לאכלם רק בירושלים. או שהם של חול (=חולין) ואז ניתן לקנות בהם כל דבר וגם מחוץ לירושלים. וכדלקמן:

מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה – מעות מפוזרות שנמצאו בירושלים ליד סוחרי בהמה [שדין המעות – הרי אלו שלן] **לעולם מעשר** – תמיד נאמר בקדושת מעשר שני [כי רוב קוני הבהמות בירושלים במהלך כל השנה הם ממעות של מעשר שני]. **בהר הבית** – וכשנמצאו מעות בהר הבית – **חולין** – המעות הן של חול [כיון שהולכים לפי רוב ימי השנה ומכיון שרוב ימי השנה הם ימי חול סביר להניח שהמעות הם חולין]. **בירושלים** – וכשנמצאו מעות ברחובות העיר ירושלים [ולא ליד סוחרי בהמה או הר הבית] תלוי, אם זה **בשאר ימות השנה** – בימי חול הרגילים – **חולין** – המעות הם חולין [ולא של מעשר שני, כיון שבימי השנה הרגילים הכסף שמסתובב בירושלים הוא

של חולין]. **בשעת הרגל** – אבל כשהמעות נמצאו ברחובות ירושלים באחד מ-3 הרגלים – **הכל מעשר** – המעות דינם כמעשר שני [כיון שעולי הרגל המציפים את רחובות ירושלים, מביאים עמם כסף רב של מעשר שני המשמש אותם לקניית מאכלים שונים ברחובות ירושלים].

(על מנת להשלים את חיזוק השאלה מביאה הגמרא:)

ואמר ר' שמעיא בר זעירא, מאי טעמא – מה הסיבה [שבשעת הרגל, מעות שנמצאו ברחובות ירושלים הם של מעשר שני ואילו הר הבית – תמיד זה חולין] **הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום** – את שווקי ירושלים מנקים בכל יום [ולכן, אם היו שם מעות חולין שנאבדו בימי חול הרגלים – בטוח שזה כבר נמצא ע"י עובדי הניקיון. ואילו מה שנמצא היום זה מהיום האחרון – מהרגל – שאז רוב הסיכויים שהכסף הוא של מעשר שני.

אבל בהר הבית, שלא מתלכלך כל כך כיון שלכלוך לא נתפס שם משני סיבות – א. כי הר הבית משופע והליכלוך לא נתפס ועף ברוח. ב. נכנסים שם יחפים – לא מנקים שם כל יום ולכן יתכן שגם כסף שנמצא שם ברגל אבד שם לפני הרגל בימות החול. וכיון שרוב ימות השנה הם ימי חול – רוב הסיכויים שהכסף הוא חולין. לכן בהר הבית – תמיד המעות דינם חולין ואילו ברחובות ירושלים תלוי אם זה שעת הרגל או ימי חול רגילים. עד כאן המשנה שעוסקת במעות מעשר שני. כעת לומדת מכאן הגמרא –

אלמא – רואים מכאן **אמרינן** – שאומרים **קמאי קמאי** – [המטבעות] הראשונים ראשונים **אזלי** – הלכו [שכבר נמצאו ע"י עובדי ניקיון] **והני** – ואלה [המעות שנמצאו כעת] **אחריני ניהו** – אחרונים הם [מהיום האחרון, דהיינו מהרגל. אם כן] **הכא נמי** כאן גם [בדין "אם היה משכירו לאחרים" שנאמר גם כן ע"פ אותו היגיון ש] **קמא קמא** – [הדייר] הראשון ראשון **אזל** – הלך [כבר נמצאו אבידותיו ע"י הדיירים שהיו אחריו] **והני** – ואלה [האבידה שנמצאה כעת] **דבתרא הוא** – של [הדייר] האחרון הוא והדין היה צריך להיות שחייב להחזיר [ומדוע נאמר במשנה "הרי אלו שלו"?].

לאחר שאלת הגמרא "ואמאי, ליזיל בתר בתרא"? מנסה הגמרא לתרץ ולהסביר את דברי המשנה:

תירוצ ראשון: **אמר ריש לקיש משום בר קפרא** – ריש לקיש אומר בשם בר קפרא [כאן מדובר במקרה מיוחד] **כגון שעשאו פונדק לשלשה ישראל** – [בעל הבית מצא אבידה בדירה לאחר שהתגוררו שם יחד שלשה יהודים. ובמקרה כזה אין "אחרון" ברור שאפשר לדעת למי לתת את האבידה כיון שהיו פה יחד 3 אנשים שונים-ביחד].

דוחה הגמרא: **שמע מינה** – תוכיח מזה [מתשובת ריש לקיש בשם בר קפרא ניתן להשיב על הבעיה שהיתה לנו בבירור דברי רבי שמעון בן אלעזר בדף כ"ד ע"א, ומדין זה שלמרות שהיו בדירה 3 יהודים בכל זאת, בעל הבית שהגיע לאחר פינויה ומצא שם מעות הרי אלו שלו, ניתן ללמוד מכאן ש] **הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל** [גם כשאתה מוצא אבידה בין הרבה יהודים יהיה הדין הרי אלו שלו כיון שהמאבד מתייאש].

תירוצ שני:

אלא אמר רב מנשיא בר יעקב כגון שעשאו פונדק לשלשה עובדי כוכבים [בעל הבית יכול לקחת את המעות בשבילו לא בגלל שמצא אבידה במקום שיש הרבה יהודים אלא בגלל שפה הוא השכיר את דירתו לגוים ולגוים לא צריך להשיב אבידה כיון שנאמר "השב תשיבם לאחיד" וממילא לא ניתן להוכיח מכאן דבר על מנת לברר את דעת רשב"א].

תירוץ שלישי:

רב נחמן אמר רבה בר אבוא – רב נחמן בשם רבה בר אבוא מציע תירוץ אחר – **אפי' תימא** – אפילו תאמר – **לשלשה ישראל** – הדירה הושכרה ל-3 יהודים [בכל זאת לא תהיה מכאן כל תשובה בבירור דעת רשב"א, כיון שיתכן שרשב"א סובר שכשנמצא אבידה במקום שהרבה יהודים מצויים שם יהיה הדין חייב להכריז! אבל במקרה שלנו כאן, כולם יסכימו שהדין הוא הרי אלו מהטעם דלקמן] **מאי טעמא** – מה הסיבה [שהרי אלו שלו]. **ההוא דנפל מיניה** – ההוא שנפל ממנו (אבד ממנו) **מיאש** – מתיאש [מכיון ש] **מימר אמר** – הוא אומר לעצמו **מכדי- מכיון שאינש אחרינא** – איש אחר לא הוה בהדי- לא היה יחד איתי **אלא הני** – אלא [שני דיירים ה]אלה. **אמרי קמייהו** – אמרתי לפניהם **כמה זימני** – כמה פעמים **ליהדרו לי** – שיחזירו לי **ולא הדרו לי** – ולא החזירו לי, **והשתא ליהדרו** – ועכשיו הם יחזירו! **אי דעתייהו לאהדורה** – אם בדעתם להחזיר לי את אבידתי **אהדרו ניהלי** – הם היו כבר מחזירים לי! **והאי דלא אהדרוה לי** – וזה שהם לא החזירו לי [עד עכשיו] **בדעתייהו למיגזלה** – בדעתם לגזול את זה [ומחשבה זו מובילה את הדייר השלישי שאיבד – להתיאש, ולכן מכיוון שהוא מתיאש בוודאות – בעל הבית שמצא – הרי אלו שלו].